

צדיקים משביעין את יצרן ב' אחו"ק תשל"א

גרסי' בחולין (ק"י א') "רמי בר דיקולי מפומבדיתא איקלע לסורא במעלי יומא דכפורי, אפקינהו כולי עלמא לכחלינהו שדינהו, אזל איהו נקטינהו אכלינהו, איתיה לקמי' דרב חסדא, א"ל אמאי תעביד הכי, (והרי במקומנו המנהג לאסר הכחל באכילה), א"ל מאתרא דרב יהודא אנא דאכיל, א"ל ולית לך נותנים עליו חומרי המקום שהלך לשם, א"ל חוץ לתחום אכלתינהו, ובמה טויתינהו (היכן הי' לך שם עצים, רש"י) א"ל בפורצני (חרצנים הבערתי), ודילמא מיין נסך הויא, א"ל לאחר י"ב חדש הוו, ודלמא דגזל הוה, א"ל יאוש בעלים הוה דקדחו בהו חילפי, חזיי' דלא הוי מנח תפילין, א"ל מ"ט לא מנחת תפילין, א"ל חולי מעיין הוא, ואמר רב יהודא חולי מעיין פטור מן התפילין, חזיי' דלא הוי קא רמי חוטי, (לא הטיל ציצית בטליתו, רש"י) א"ל מ"ט לית לך חוטי, א"ל טלית שאולה היא, ואמר רב יהודה טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית", וכו' ע"כ.

הבה נצייר לעצמנו מה שאירע לרמי בר דיקולי תלמידו של רב יהודה כפי שבא תיאורו בגמ', עני מדוכא שאין לו במה להחיות את נפשו אף בערב יום הכפורים, חולה מעיים, הבגדים שעליו אף המה שאולים היו, ומאחר שמצוה לאכול בעיוהכ"פ הוכרח ליטול את הכחלים שזרקו אנשי העיר החוצה, ולצאת מחוץ לתחום העיר ולצלוחם על חרצנים שמצא, והיא סעודתו.

הלא יפלא בעיני כל רואה, על מה ולמה לא נכנס רמי בר דיקולי לבית יהודי לסעוד את סעודת ערב היום הקדוש, היש לך אדם מישראל שלא יכניס אורח בשעה זו. למדנו מיכן כי כדאי כל הדוחק והטורח וכל עקולי ופשוטי ובלבד שלא ליהנות משלחנם של אחרים, וקיים רמי בר דיקולי בנפשו מאמרם ז"ל "פשוט נבלה בשוק ואל תצטרך לבריות".

וכן אי' בחולין (ז ב') "אמר לו רבי לר' פנחס בן יאיר רצונך סעוד אצלי, אמר לו הן, צהבו פניו של רבי", (שמח מפני שלא הי' ר' פנחס רגיל ליהנות משל אחרים כדלקמן, רש"י) יעו"ש כל השתלשלות הדברים שהי' ביניהם, עד שלבסוף אמרו שם "גבה טורא בינייהו, בכה רבי ואמר מה בחייהן כך במיתתן על אחת כמה וכמה", פירש"י "בחייהן של צדיקים כך, נותן הקדוש ברוך הוא לבו על תאותם שלא להעביר דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפגידות שיפרוש, ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים, כדלקמן" עכ"ל רש"י. והי' שאמרו שם על ר' פנחס בן יאיר "מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו".

האדם השלם כה מתרחק ובורח מליהנות משל אחרים, (ואפי' משל אביו), עד שהקב"ה משנה סדרי הטבע כדי שיוכל לקיים רצונו ומנהגו זה, כי הנהנה מזולתו הופך להיות עבד לעבדים, שכן בגלל שנטל הנאה מחבירו הוא משתעבד ומתחייב לזולתו ונעשה תלוי בו.

גדולה ממעלת האדם המתאוה לרע ומושל בנפשו, יענ"ש.

נראה לומר בכונתו ז"ל, כי אמנם במצות השכליות צריך לומר "אי אפשר", והי' שיאמר כי לולא הציווי של הקב"ה הי' ג"כ נמנע מכך, כי הטבע האנושי אף הוא שולל מעשים כאלו, אבל עתה שנצטוינו על כך מאת הקב"ה, כמובן המניעה העיקרית היא ציווי ית', וכל שאר החישובים כמאן דליתניהו, וכמו שביארנו. וראיה ברורה לדברינו מדברי הרמב"ם גופא ביד החזקה (בהלכות מלכים ספ"ה), שכתב שכן נח צריך לקיים ז' מצות מפני שנצטו בהן ע"י הקב"ה בתורה, "אבל אם עשן מפני הכרע הדעת, אין זה גר תושב ולא מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם" עכ"ל. והרי חלק גדול מז' המצות הן מצות שכליות, ומ"מ לא חילק הרמב"ם וקבע כי את כולם יעשה מפני שציוו בהן הקב"ה בתורה, ולא מפני הכרע הדעת, ואם בנכרי כך בישראל על אחת כו"כ, וע"כ כמושנ"ת.

והוא שאמרנו כי יתכן לפרש שעל כן נשבע אברהם שלא יקח ממלך סדום "מחוט ועד שרוך נעל", כדי שתהי' אי לקיחתו מצד השבועה בד' ולא מפני הכרע הדעת. עוד נראה בטעם הדבר, עפ"י מה שידוע בשם הגר"ם ז"ל שהאדם הוא הדיין בכל מעשיו, וכל רגע ורגע הוא דן ומכריע מה יעשה, וכשם שהשוחד פוסל את הדיין מלדון את הדין, כך כל נגיעה פוסלת את האדם מלהיות דיין על עצמו. ולכן חוששים הצדיקים על עצמן שמא יגעו אפי' במשהו, כי ה"נגיעה" אין לה שיעור, והשוחד יעור עיני פקחים, יהי' פקח וצדיק כאשר יהי', על כן משביעין את יצרם וכובלים ע"י כך את עצמן.

ומצינו שכשם שנשבע אלישע "חי ד' אם אקח", כך נשבע גיחזי "חי ד' אם לא אקח", והי' שגיחזי שגבור בתורה הי' (ירושלמי פ' חלק), החליט שכבוד שמים מחייב לקחת מנעמן, ולכן השביע אף הוא את יצרו, הרי אנו רואים עד כמה "נגיעה" מטעה את האדם, לחשוב שלא רק שמעשה היתר הוא זה, אלא שיש בדבר כבוד שמים, עד שהשביע את עצמו פן ימנע מלקחת.

וכן אמרו בנדרים (ח א') "מנין שנשבעין לקיים את המצוה, שנא' נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך", ופי' הר"ן, "מנין שדבר הגון הוא להשבע לקיים את המצוה, ואפי' כשרים שנמנעים מלהשבע נשבעים הם בכך, וכו' שהרי דוד הי' עושה כן", עכ"ל יעו"ש. אף כי כה חמורה השבועה והכשרים נמנעין הימנה בכל כח, ומוכנים להפסיד אפי' ממון רב ובלבד שלא להשבע אפי' אמת, מ"מ לקיים את המצוה נשבעים, וכדאי הדבר כדי שלא לבא לידי נסיון, והוא על דרך שאמרו ז"ל "הצדיקים משביעין את יצרם."

ב

אי' בסוטה (מ"ז א') "ת"ר שלשה חללים חלה אלישע וכו' אחד שדחהו לגיחזי בשתי ידיים, וכו'. ת"ר לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגיחזי בשתי ידיים", וכו'. עוד שם, "וילך אלישע דמשק - למה הלך, אמר ר' יוחנן שהלך להחזירו לגיחזי בתשובה, ולא חזר, א"ל כך מקובלני ממך, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה, מאי עביד, איכא דאמרי אבן שואבת תלה לו לחטאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ, ואיכא דאמרי שם חקק לה אפומה והיתה אומרת אנכי ולא יהי' לך, ואיכא דאמרי רבנן דחה מקמי", ופירש"י "שהי' דוחה את התלמידים מפני אלישע כשהי' משמש לפניו", יעו"ש.

ולפי הנראה הרי סדר החטאים הוא מן הקל אל הכבד, השני ודאי חמור מן הראשון, וא"כ השלישי חמור מכולן, ועכ"פ ממה שנמנה חטא זה בין הני חטאים חמורים של ע"ז, מכלל שהוא מתיחס ונערך כמותם, כלומר שמניעת תלמוד תורה מן התלמידים היא מן החטאים הקשים ביותר, ונקרא חוטא ומחטיא את הרבים ואין מספיקין בידו לעשות תשובה. ובירושלמי (פ' חלק) איתא, שבשעה שאלישע ה' דורש ה' גיחזי יושב בחוץ, ראו הכל את גיחזי שאינו נכנס אף הם לא נכנסו, נמצא משנתו של אלישע נאמרת ואין הכל נהנים ממנה, ומיכן לימוד גדול לבני הישיבה, עד כמה צריך ליזהר בענין זה, שלא יהי' ח"ו בכלל החוטא ומחטיא את הרבים.

אמנם למרות הכל אמרו חז"ל, "ולא כאלישע שדחפו לגיחזי בשתי ידיים", ונענש על כך, כי תלמיד אין לדחות ויהי' אפי' תלמיד אשר כזה.

וכך מצינו אצל אברהם, שכל זמן שהי' לוט עמו במחיצתו פירשה שכינה ממנו, ואעפ"י כן לא הרחיקו אברהם, עד שאמר לוט "אי אפשר לא בכך ולא באלוקיך", ואז אמר לו אברהם "הפרד נא מעלי". ואחר כל זה אמרו חז"ל (ב"ר מ"א י"א), "ר"י אמר כעס ה' לאבינו אברהם בשעה שפירש לוט בן אחיו ממנו, אמר הקב"ה לכל הוא מדבק וללוט אחיו אינו מדבק", למדנו שאפי' במצב זה לא הי' צריך לדחותו.

וכבר נתבאר במאמר "ההכנה לקבלת התורה" כי החבור בין כל ישראל היא ההכנה העיקרית לקבלת התורה, וח"ו אם "חלק לבם עתה יאשמו".

וק"ו לבני הישיבה שכולם אהובים וברורים, שצריכים להיות כולם כאיש אחד בלב

אחד.

אוצרות התורה
אוצרות השות